გარდაუვალი ომის კვალდაკვალ

რევაზ საყევარიშვილი

ანალიტიკოსი

ცოტა შორიდან დავიწყოთ: როდესაც 2006 წლის შემოდგომით საქართველომ რუსეთს ოთხი ჯაშუში „დაუბრუნა" და შედეგად ყოველმხრივი რუსული ბლოკადა მიიღო, ამ ბლოკადის გამოცხადების პირველივე დღიდან აქტუალობას არ კარგავდა კითხვა: ვის უფრო მეტად ავნებს ეს ბლოკადა - რუსეთს თუ საქართველოს? მრავალი და საკმაოდ სერიოზული არგუმენტის არსებობის მიუხედავად, უნდა ვაღიაროთ, რომ „ცხელ კვალზე" ამ კითხვაზე პასუხის გაცემა არც ისე იოლი აღმოჩნდა. მით უფრო, რომ ამ შემთხვევაში ძალიან რთულია ლაპარაკი სიმეტრიულ ზარალებზე. თუ რუსეთისთვის მიმდინარე მოვლენების ნეგატიური შედეგი უფრო მეტად პოლიტიკურ სიბრტყეზე ძევს, საქართველოსთვის ეს, უპირატესად, ეკონომიკური შინაარსის პრობლემატიკის გამწვავებაში გამოიხატებოდა.

პროცესის პოლიტიკური შემადგენელი, დღევანდელისა არ იყოს, დიდი დავა-კამათის საგანი არც მაშინ გამხდარა. **გადაჭარბების გარეშე შეიძლება ითქვას, რომ ეს იყო, პრაქტიკულად, პირველი სრულფასოვანი პოლიტიკური და საინფორმაციო ომი, რომელიც საქართველომ რუსეთს პირწმინდად მოუგო.** საქართველოს პატარა სახელმწიფომ მსოფლიოს კიდევ ერთხელ თვალსაჩინოდ დაანახა, თუ რა ტიპის სახელმწიფოებრივი წარმონაქმნი მდებარეობს მისი ჩრდილოეთით. ცხადია, გულუბრყვილობა იქნებოდა იმის თქმა, რომ ეს ვინმესთვის აღმოჩენა იყო. თუმცა, იმ ლოგიკიდან გამომდინარე, რომ **„განმეორება ცოდნის დედაა"**, ჩვენმა ქვეყანამ თავის მაგალითზე კიდევ ერთხელ მოახდინა დემონსტრირება, რომ რუსეთის მხრიდან აგრესია მთელი პოსტსაბჭოთა ისტორიის მანძილზე წუთითაც არ განელებულა. **თუ პრეზიდენტ ელცინის დროს ის საქართველოსთან (და არა მხოლოდ მასთან) მიმართებაში უპირატესად სამხედრო-პოლიტიკურ ხასიათს ატარებდა, პუტინის დროს სამხედრო ასპექტმა პირველობა ნელ-ნელა სოციალურ-ეკონომიკურ ინსტრუმენტარიუმს დაუთმო, მედვედევის დროს კი ორივე ნაწილის სრული სიმბიოზი მივიღეთ: სამხედრო-პოლიტიკურ-ეკონომიკურ-ფსიქოლოგიური აგრესია.**

ამ მხრივ **პუტინ-მედვედევის** რუსეთი მარტო საქართველოსთვის არ არის თავსატეხი. **ის შანტაჟი, რომელსაც რუსეთი მთელ ევროპას უწევს, მიუთითებს, რომ ეს ზოგადად რუსული თამაშის წესია და ნაკლებად მნიშვნელოვანია, ვინ არის ამ შემთხვევაში მეორე მხარეს – გაერთიანებული ევროპა, მოძმედ გამოცხადებული ბელარუსი, თუ მტრად შერაცხული საქართველო.**

ამიტომ, არსებითად, თუ პროცესს დინამიკაში შევხედავთ, დღეს ქართულ-რუსულ ურთიერთობებში არაფერი ახალი არ ხდება. **აქ ხაზგასასმელი მხოლოდ მოულოდნელობის ეფექტია, რაც ომის დაწყებას ახლდა, თორემ ისე ეს პროცესი გარდაუვალი იყო და ყველაფერი აქეთ მიემართებოდა.**

სათავე ამ პროცესს ჯერ კიდევ 7 წლის წინ, სავიზო რეჟიმის ამოქმედებით დაედო, რითაც რუსეთმა უხეშად დაარღვია ხელშეკრულება დსთ-ს სახელმწიფოთა მოქალაქეების შეუზღუდავი გადაადგილე-

ბის შესახებ – პრაქტიკულად, ის ერთადერთი ხიბლი, რაც ამ ეფემერულ გაერთიანებას წლების განმავლობაში გააჩნდა.

ამას ეტაპობრივად მოჰყვა ემბარგო ქართულ ციტრუსზე, მერე სხვა აგრარულ პროდუქციაზე, მოგვიანებით ღვინოსა და მინერალურ წყლებზე და ქართულ წვენებზე. ანუ ადამიანების თავისუფალი გადაადგილების შეზღუდვის შემდეგ ჯერი გეგმაზომიერად კიდევ ერთი – საქონლის თავისუფალი გადაადგილების აკრძალვაზე მიდგა, რაც წარმატებით განხორციელდა კიდეც.

2006 წლის ბოლოდან მოყოლებული რუსეთი უკვე სრულფასოვან ეკონომიკურ ემბარგოს ახორციელებს, რაც ყველა ტიპის ურთიერთობის ხელოვნურ, ძალისმიერ წყვეტაში გამოიხატება. იმავე საგიზო რეჟიმის გარშემო სრულიად ხელოვნურად შექმნილი აჟიოტაჟი – ამ პროცესის ხან შეჩერება, ხან ისევ ამუშავება, ხან შეზღუდვა და ხანაც გაჭიანურება ამის ნათელი დასტურია.

2008 წლის დასაწყისიდან შეინიშნებოდა ამ მკაცრი რეჟიმის ერთგვარი შერბილება, რაც ვიზების გაცემის შედარებით მოწესრიგებასა და კომუნიკაციების (საავიაციო, საზღვაო მიმოსვლა, საფოსტო გზავნილების აღდგენა, ლარსის საბაჟო-გამშვები პუნქტის შესაძლო გახსნა) აღდგენაში გამოიხატებოდა. თუმცა, საომარი მოქმედებების დაწყებისთანავე მთელი ეს მონაპოვარი კვლავაც მყისიერად ისტორიის კუთვნილებად იქცა.

ნაომარზე

საქართველოში აგვისტოში განვითარებული საომარი მოქმედებების გამო, სავარაუდოდ, საქართველოს ეკონომიკური იერსახე სერიოზულ ცვლილებებს განიცდის. ისევე, როგორც პრაქტიკულად ყველა სხვა სფეროში, ეკონომიკის უამრავ სექტორში და მიმართულებით საკმაოდ მკვეთრი წყალგამყოფი გაჩნდება ომამდელი და ომის შემდგომი პერიოდების თვალსაზრისით.

საომარი მოქმედებების ვითარებაში საქართველოს ეკონომიკამ მდგრადობის ტესტი, ავად თუ კარგად, ჩააბარა, მაგრამ სოლიდური ზარალიც განიცადა. პირდაპირ დანაკარგებს რომ თავი დავანებოთ (და მათ შორის, უპირველესად, ადამიანურ დანაკარგებს, რაც ყველაზე აუნაზღაურებელი დანაკლისია) უამრავი ოდენობის სახსრები იმ დანგრეული ინფრასტრუქტურის აღსადგენად იქნება მისამართი, რასაც რუსული სამხედრო ინტერვენცია ჯერ კიდევ ანადგურებს და კიდევ გაანადგურებს, სანამ საქართველოს ტერიტორიის სხვა და სხვა ნაწილებში თავისი ჯარი უდგას და საქმიან აქტივობას ყველანაირად აფერხებს.

ეს არის არა მხოლოდ სამხედრო, არამედ უპირატესად სწორედაც რომ სამოქალაქო და ეკონომიკური ინფრასტრუქტურა — გზები, კომუნიკაციები თუ სხვა და სხვა ტიპის და მასშტაბის სამრეწველო თუ საწარმოო ობიექტები, რომელზეც რუსულმა ტანკებმა და ავიაგამანადგურებლებმა არაერთი იერიში მიიტანეს.

გარდა ამისა, როგორც მოსალოდნელი იყო, საომარი მოქმედებების დაწყებისთანავე საქართველოს ეკონომიკას საფრთხე დაემუქრა არა მხოლოდ უშუალოდ სამხედრო აგრესიიდან, არამედ ყველა იმ შედეგის მხრივაც, რომელიც რუსულ აგრესიას მყისიერად ან შედარებით მოგვიანებით მოჰყვა.

საგარეო დანაკარგი

ომის დაწყებისთანავე საქართველოს სუვერენული საკრედიტო რეიტინგები ჩამოაკლო ორივე წამყვანმა საერთაშორისო სარეიტინგო სააგენტომ – Fitch Ratings-ma da Standard & Poor's-მა.

Fitch-მა საქართველოს გრძელვადიანი რეიტინგი ეროვნულ და უცხოურ ვალუტაში BB- დონიდან B+-მდე დასწია და რეიტინგის შემდგომი შეცვლის პროგნოზად, მანამდე არსებული „სტაბილურის" ნაცვლად, „ნეგატიური" დაადგინა. Standard & Poor's-მა საქართველოს გრძელვადიანი რეიტინგი ასევე შეამცირა B+-დან B-მდე.

საგულისხმოა, რომ ეს წლეულს უკვე მეორე სერიოზული კლებაა – Standard & Poor's-მა მაისში საქართველოს რეიტინგის პროგნოზი ერთხელ უკვე შეამცირა **„პოზიტიურიდან" „სტაბილურამდე".** ჯერ კიდევ მაშინ ამ გადაწყვეტილების დასაბუთება ასეთი იყო: „პროგნოზის გადასინჯვა გამოწვეულია რუსეთთან ურთიერთობის გაუარესების შეუქცევადობით, რადგან სეპარატისტული რეგიონების მილიტარიზაცია იზრდება".

სააგენტოს ანალიტიკოსები ასევე აღნიშნავდნენ, რომ „რუსეთის ხელისუფლების გადაწყვეტილება, გაზარდოს სამხედროების რაოდენობა სამხრეთ ოსეთსა და აფხაზეთში, გამოიწვევს რეგიონული კონფლიქტების ესკალაციას და საქართველოს ნატოში შესვლის გართულებას. ეს, მაღალი ალ-

ბათობით, უარყოფით გავლენას მოახდენს საქართველოს წლევანდელ საგადასახადო-საბიუჯეტო მაჩვენებლებზე, რადგან შეუძლია გამოიწვიოს ფინანსური ნაკადების შემცირება საქართველოს მზარდ ეკონომიკაში".

საომარი მოქმედებების დაწყების შემდეგ სარეიტინგო სააგენტოს მიერ რეიტინგის „ნეგატიური" პროგნოზით დადგენა ასე აიხსნა: **„სეპარატისტულ რეგიონებთან დაძაბულობის ზრდით გამოწვეულმა პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების ზრდამ შეიძლება გამოიწვიოს ეკონომიკის ზრდის იმაზე მეტად შეფერხება, ვიდრე მოველოდით".**

საომარი მოქმედებების გაგრძელების შემთხვევაში საქართველოს ეკონომიკის ზრდის შეფერხება იწინასწარმეტყველა ევროპის რეკონსტრუქციისა და განვითარების ბანკმა (EBRD).

ამერიკულმა ანალიტიკურმა ცენტრმა Global Insight, რომელიც დასავლურ კომპანიებს საქართველოში ბიზნესის წარმოების რისკებთან დაკავშირებით უწევს კონსულტირებას, უსაფრთხოების რისკების რეიტინგში საქართველოს მაჩვენებელი 3,75-დან 4-მდე გაზარდა (მაქსიმალური 5 ქულის პირობებში), ბიზნესის წარმოების რისკიანობის დონე კი – 3-დან 3,5-მდე. ანუ საქართველოში ბიზნესის წარმოება ამ ცვლილებების შემდეგ უკიდურესად სარისკოდ შეფასდა.

ეს არის მხოლოდ ნაწილი იმ ნეგატიური შედეგისა, რაც გარდაუვლად უნდა მოჰყოლოდა რუსეთის საომარ ინტერვენციას და მოჰყვა კიდეც. **ნათელია, რომ რუსული აგრესია მიზნად არა მხოლოდ ტერიტორიების მიტაცებას, ქვეყნის სამხედრო პოტენციალის შერყევას და სახელმწიფო ხელისუფლების შეცვლას ისახავდა, არამედ ეკონომიკურ დაუძლურებასაც.**

საშინაო ზარალი

საბიუჯეტო პროცესი რყევებს, გასაგები მიზეზების გამო, ვერ გადაურჩა. ომის და მის შემდეგომ პირველ დღეებში ფუნქციონირება შეუქცევადი იყო. მაგალითისთვის, მარტო ერთ დღეს – 13 აგვისტოს ქვეყნის ბიუჯეტმა 18 მილიონი ლარის შემოსავალი მიიღო, მაშინ როდესაც საშუალო დღიური მაჩვენებელი 15-16 მილიონი ლარია ხოლმე. მაგრამ მომდევნო პერიოდში სახელმწიფო ბიუჯეტში შემოსავლების კლების ტენდენცია გამოიკვეთა, რაც საქართველოს მთავრობამ ქვეყნის ტერიტორიაზე ტვირთების გადაადგილების შეზღუდვას დაუკავშირა. უფრო კონკრეტულად, 18-22 აგვისტოს სამუშაო კვირის განმავლობაში ბიუჯეტის შემოსავლების საშუალო დღიური მაჩვენებელი 10,1 მილიონ ლარს შეადგენდა, რაც 11-15 აგვისტოს სამუშაო კვირის მონაცემთან შედარებით 38%-ით ნაკლები და იანვარ-ივლისის საშუალო მაჩვენებელზე 29%-ით ნაკლები იყო.

საბოლოოდ, დამდგარი ზარალის ზუსტად ინვენტარიზება ამ ეტაპზე წარმოუდგენლად ისახება იმ გარემოების გამო, რომ არ არის აღდგენილი ქვეყნის ცენტრალური ხელისუფლების იურისდიქცია იმ ტერიტორიებზე, რომელიც სრულად კონტროლდებოდა 7 აგვისტომდე. შესაბამისად, სადღეისოდ კონტროლს მიღმა დარჩენილ ტერიტორიებზე არსებულ ზარალზე მხოლოდ წარმოსახვითი და მიახლოებული მონაცემები არსებობს.

რაც შეეხება უკვე დადგენილ და გამოვლენილ ზარალს, ამ მხრივ საქართველოს ეკონომიკის, პრაქტიკულად, ყველა სეგმენტმა როგორც საომარი მოქმედებების წარმოების დროს, ასევე მის შემდგომ ერთთვიან პერიოდში სერიოზული დარტყმა მიიღო და სოლიდური ზარალი განიცადა, რასაც დარგების მიხედვით გაკეთებული ანალიზიც ადასტურებს. შორს რომ არ წავიდეთ, მხოლოდ სამი სფეროს ანალიზს შემოგთავაზებთ. იმ სფეროებისა, რომელთაც ყველაზე დიდი წილი ედოთ ქვეყნის ეკონომიკის დაკრედიტებაში და რომლებიც მის ზრდას ყველაზე მეტად განაპირობებდნენ: **ბანკები, მშენელობა და ვაჭრობა.**

საბანკო სექტორი უკანასკნელი 3 წლის განმავლობაში ქვეყნის ეკონომიკის ზრდის ლიდერია და მისი წარმატება დიდწილად განსაზღვრავს სხვა დარგების შეუქცევად ზრდას და ფუნქციობას.

მას შემდეგ, რაც Fitch Ratings-მა საქართველოს საკრედიტო რეიტინგი შეუმცირა, ქვეყნის წამყვან კომერციულ ბანკებსაც („საქართველოს ბანკი", „თი-ბი-სი ბანკი", „პროკრედიტბანკი", „ვი-თი-ბი ბანკი ჯორჯია") რეიტინგი ერთი საფეხურით დაეწიათ. ანუ მოსალოდნელია როგორც მათი სანდოობის შემცირება, ასევე მათთვის საერთაშორისო ბაზრებიდან მოსაზიდი რესურსის გაძვირება, ლიკვიდური სახსრების შემცირება და სესხებზე საპროცენტო განაკვეთების კიდევ უფრო მეტად გაზრდა.

ომის შემდეგ მუშაობის ჩვეულ რეჟიმში დაბრუნებამ საბანკო სექტორის მომსახურების აგვისტომდელი პირობები ძალაში დატოვა, თუმცა, აშკარა ცვლილებებით. თითქმის ყველა სერვისი, იშვიათი გამონაკლისის გარდა, კლიენტისთვის უფრო გართულებული სქემით განახლდა. ყველა შეზღუდვის მოხსნა დღესდღეობით მაინც ვერ ხერხდება და კლიენტები ბანკებთან ურთიერთობისას შეფერხებებს კვლავ აწყდებიან.

მაგალითად, განვადებების სერვისი, რომელიც საბანკო პორტფელის სოლიდურ ნაწილს შეადგენდა, შეზღუდვებით განახლდა. ამის გამო სავაჭრო ქსელებში მომხმარებელთა რაოდენობამ იკლო. ომამდელ პერიოდთან შედარებით, კლიენტების ოდენობა ზოგიერთ საცალო ქსელში განახევრებულია. აგვისტომდელ მდგომარეობასთან დაბრუნებას, ექსპერტთა პროგნოზით, 2-3 თვე მაინც დასჭირდება.

კიდევ უფრო მძიმე მდგომარეობაა იპოთეკური დაკრედიტების ნაწილში. ამ მხრივ ბაზარი, პრაქტიკულად, პარალიზებულია. თუ ახალმშენებარე სახლებში ბინების შესყიდვა აქამდე უპირატესად სწორედ ამ სქემით ხდებოდა, დღეს ეს რესურსი აბსოლუტურად ხელმიუწვდომელია.

ამასთან, საფინანსო ზედამხედველობის სააგენტო რეკო-

მენდაციას აძლევს კომერციულ ბანკებს, რომ არსებული რეალობის გათვალისწინებით, გაამკაცრონ კონტროლი სესხების გაცემაზე. ეს კიდევ უფრო მეტად აიძულებს ბანკებს, თავი შეიკავონ კრედიტების გაცემისგან, რაც რეალურ ეკონომიკაში მისამართი ფულის მოცულობას მნიშვნელოვნად ზღუდავს.

ბანკების უკვე გამოკვეთილი დანაკარგებიც აშკარაა. საომარი მოქმედებების დროს მარტო სისტემის ორი ლიდერი ბანკიდან, რომლებიც სექტორის 60%-მდე აკონტროლებენ, კლიენტებმა 265 მილიონი დოლარის დეპოზიტები გაიტანეს („საქართველოს ბანკი" – 165 მილიონი, „თი-ბი-სი ბანკი" – 100 მილიონი), სულ მთელი სექტორიდან 300 მილიონი დოლარის დეპოზიტები გავიდა, რამაც ბანკებს ფულადი რესურსი ძალიან შეუმცირა.

სექტემბრისთვის დაგეგმილი პრეზენტაცია გადადო **კახი კალაძის „პროგრესბანკმა"**. საქართველოში შემოსვლის გადაწყვეტილება გადაავადა ლატვიურმა **„პარექს ბანკმაც"**.

რაც შეეხება სავალუტო ბაზრის მდგომარეობას, მთელი განვლილი პერიოდის განმავლობაში ლარის კურსი დოლართან მიმართებაში არ შეცვლილა და 1,41 ნიშნულის გარშემო ირყეოდა. სერიოზული სავალუტო რყევები არც მომავალშია მოსალოდნელი, თუმცა, თუ მსგავსი რამ მაინც მოხდა, ეროვნულ ბანკს აქვს საკმარისი რესურსი, რათა სავალუტო ბაზარზე სტაბილურობა შეინარჩუნოს. ოღონდ, ეს სტაბილურობაც საკმაოდ ძვირი ჯდება: 8-დან 31 აგვისტომდე საქართველოს სავალუტო რეზერვები მეოთხედით შემცირდა – 1,47-დან 1,12 მილიარდ დოლარამდე.

ომის შედეგად მძიმე დარტყმა მიადგათ იმ სხვა სფეროებსაც, რომლებიც ქვეყნის ეკონომიკის ზრდას დიდწილად განაპირობებდნენ. მაგალითისთვის, საომარი დღეების განმავლობაში წამყვან სამშენებლო კომპანიებს თბილისში ერთი ბინაც კი არ გაუყიდიათ, რაც ისედაც კრიზისში მყოფი სამშენებლო სექტორისთვის, რომელიც ბოლო წლების განმავლობაში საქართველოს ეკონომიკურ ზრდას დიდწილად განაპირობებს, კიდევ ერთი დამატებითი განსაცდელია (დადასტურებული ინფორმაციით, აგვისტოში სამშენებლო ბაზრის ორი ლიდერიდან ერთ-ერთმა – **„აქსისმა"** მხოლოდ 1 ბინის გაყიდვა მოახერხა, **„იბერიამ"** – ვერც ერთის, დანარჩენ კონტრაქტებზე მყიდველებმა უარი განაცხადეს. იმავე „აქსისმა" რუსეთის სამხედრო აგრესიის შედეგად 2 მილიონ დოლარზე მეტი იზარალა. 1,5 მილიონი დოლარით კომპანიამ თბილისში, აგვისტოს ცნობილი მოვლენების შედეგად იზარალა, როცა სამხედრო ინტერვენციის გამო მშენებლობები შეჩერდა. გარდა ამისა, კომპანიას ქართულ—ოსური კონფლიქტის ზონაში 700 ათას ლარად ღირებული საოფისე ფართი ჰქონდა, რომელიც რუსმა აგრესორებმა ტანკებით დაანგრიეს).

იმპორტის არხების დაკეტვის გამო ქვეყანაში შეფერხებით შემოდის სამშენებლო მასალებიც, რის გამოც ქვეყანაში მიმდინარე მშენებლობების 75% გაჩერებულია. მშენებლობების „გაყინვა" კი უდიდესი პრობლემების წინაშე აყენებს როგორც სამშენებლო კომპანიებს, რომლებიც ვეღარ ასრულებენ ნაკისრ ვალდებულებებს (მათ შორის, როგორც კლიენტების, ასევე მოიჯარეების და კომერციული ბანკების წინაშე) და სერიოზულ პრობლემებს უქმნიან სამშენებლო ჯაჭვში ჩართულ უამრავი სხვა დარგის კომპანიებსაც (ბანკები, გადამზიდავები, მომსახურე კომპანიები და ა.შ.).

ამის გამო, სამშენებლო სექტორის ზარალი, მასში დამატებით გაჩენილი პრობლემები და დარგის კოლაფსის გაზრდილი რისკი დომინოს პრინციპით პრობლემების ჯაჭვით ემუქრება ყველა მის მომსახურე და მომიჯნავე სექტორსაც.

საომარი მოქმედებების დროს ფოთის პორტის ბლოკირებისა და საავტომობილო მაგისტრალების გადაკეტვის, ასევე სარკინიგზო ინფრასტრუქტურის დაზიანების და საავიაციო მიმოსვლის შემცირების, ასევე საბანკო და სხვა სექტორებში ამუშავებული დროებითი შეზღუდვების გამო ქვეყანაში ტვირთების მოძრაობა და სავაჭრო ოპერაციების მოცულობა მნიშვნელოვანწილად შემცირდა.

ამაზე მიუთითებს ის გარემოებაც, რომ სახელმწიფო ბიუჯეტში შემოსავლების კლების ტენდენცია გამოიკვეთა. ამ პერიოდში ბევრ იმპორტიორს ექმნებოდა პრობლემა საქართველოს საზღვრიდან თბილისისა და აღმოსავლეთ საქართველოს სხვა რეგიონების მი-

მართულებით ტვირთების გადაადგილებაში.

მეტიც: **მთელი რიგი საიმპორტო ტვირთები, რომელსაც იმპორტის სტრუქტურაში სოლიდური წილი უკავიათ, ქვეყანაში საერთოდ ვერ შემოდიოდა და უმეტესწილად დღესაც ჯერჯერობით ვერ შემოდის. უპირველესად, ეს ითქმის საიმპორტო სიაში წილით მეორე ადგილზე მყოფ მსუბუქ ავტომობილებზე, რომელთა შემოტანას საჭირო დროში და ოდენობით ვერ ახერხებენ ვერც საავტომობილო კომპანიების ოფიციალური დილერები და ვერც ინდივიდუალური იმპორტიორები.**

უკეთეს დღეში არც ექსპორტიორები იყვნენ, ვინაიდან მათი წარმოებული პროდუქციის გატანაც ყველანაირად შეფერხებული იყო. ექსპორტის ძირითადი საზღვაო არხი, რომელიც ფოთის პორტზე გადის, პარალიზებული იყო, ტვირთების სხვა არხებისკენ გადამისამართება კი – ნაკლებად შესაძლებელი უსაფრთხოების მოსაზრებების, ასევე დროისა და ხარჯების მნიშვნელოვანი ზრდის გამო.

იმ მიზეზით, რომ ამ ეტაპზე რთულია ცალკეული მნიშვნელოვანი პოლიტიკურ-ეკონომიკური ტენდენციების ზუსტი პროგნოზირება, ასევე საინვესტიციო გარემოს გაუარესების გამო, სავარაუდოდ, კაპიტალის შემოდინება წლის დარჩენილი პერიოდის განმავლობაში, გარკვეულწილად შენელდება.

ამასთან, გაზრდილი რისკების გამო სესხების ზრდის ტემპის შენელებას ექნება ადგილი, რაც ასევე ასახვას ჰპოვებს ქვეყნის სავაჭრო პოლიტიკის მახასიათებლებსა და კონფიგურაციაზე.

კომერციული ბანკების მიერ ეროვნული ეკონომიკის დაკრედიტება 2008 წლის პირველ ნახევარში, გასული წლის ანალოგიურ პერიოდთან შედარებით, 2 მილიარდი ლარით (56,9%-ით) გაიზარდა და 5,4 მილიარდ ლარს გადააჭარბა.

აქედან იურიდიული პირების დაკრედიტების მთლიან მოცულობაში ყველაზე დიდი ხვედრითი წილი – მთელი 47% ვაჭრობის სფეროზე მოდიოდა. შედარებისთვის: ბოლო ერთ წელიწადში ვაჭრობის სფეროსათვის გაცემული სესხების მოცულობა 37,5%-ით გაიზარდა და 1,5 მილიარდ ლარს მიაღწია.

სესხების გაცემის გამკაცრება უდავოდ ნეგატიურ გავლენას მოახდენს ამ მაჩვენებელსა და დინამიკაზე, რაც საქართველოს სავაჭრო პოლიტიკის შემდგომი განვითარების კიდევ ერთი ხელისშემშლელი გარემოება იქნება.

ეგეც წამყვანი სამეულის მდგომარეობა. გავაგრძელოთ? ალბათ, არ ღირს – **უკეთესი მდგომარეობა ომის მერე არც სოფლის მეურნეობაშია, არც სატრანსპორტო სექტორში, არც კომუნიკაციების სეგმენტზე, არც ინფრასტრუქტურულ სივრცეში და არც მრეწველობაში.**

მეტიც: იმავე მრეწველობაში არათუ საქმე არასახარბიელოდაა, მთელი რიგი აქტივები აღარც კი არსებობს. მაგალითად, სად არის თურქული „ეფესის“ კუთვნილი „ლომისის“ ქარხანა? მართალია, ახალგორში. სადღაა ახალგორი? ცხადია, ისევ იქ, სადაც იყო, მაგრამ ახლა სულ სხვა ხელში და სულ სხვა წეს-წყობილებით. ასე რომ, დანაკლისი არა მხოლოდ ფინანსური ან ტექნოლოგიური, არამედ გაცილებით სხვა შინაარსისაა.

მშვიდობისკენ

ქვეყნის ეკონომიკის კრიზისული სიტუაციებისთვის მეტ-ნაკლებმა მზაობამ საომარი მოქმედებებით გამოწვეული ზარალი შეამცირა, თუმცა მისი სრული ნეიტრალიზება, ცხადია, ვერ მოხერხდა. **ის ტენდენციები, რაც ეკონომიკის თითოეულ სეგმენტზე ომის შემდგომ პერიოდში გამოიკვეთება, ჯერ ბოლომდე არ ჩანს. მით უფრო, დღეს, როდესაც რუსული სამხედრო ძალები კვლავაც საქართველოს ტერიტორიაზე არიან და შეძლებისდაგვარად აფერხებენ მისი ეკონომიკის ფუნქციონირებას.**

თუმცა, ფაქტი უკვე ის არის, რომ წლეულს ეკონომიკური ზრდის პროგნოზი 9,3%-დან უკვე 5-6%-მდე დაეცა. თუ შარშან საქართველოში 2 მილიარდი დოლარის ოდენობის პირდაპირი უცხოური ინვესტიციები განხორციელდა, წელს მთავრობა ინვესტიციების მოცულობის შემცირებას, საუკეთესო შემთხვევაში, 1,7 მილიარდ დოლარამდე ვარაუდობს. ეს კი საქართველოს ეკონომიკისთვის, რომელიც ჰაერივით საჭიროებს უცხოურ ინვესტიციებს, უმძლავრესი დარტყმაა. მით უფრო, იმის გათვალისწინებით, რომ 1,7 მილიარდი უცხოური ინვესტიციის პროგნოზიც საეჭვოა და საინვესტიციო დანაკარგების მოცულობა კიდევ უფრო მეტი შეიძლება იყოს.

წინასწარი მონაცემებით, **საქართველოს ეკონომიკისთვის მიყენებული ზარალის ოდენობა 1-დან 2 მილიარდ დოლარამდე მერყეობს. საქართველოს ეკონომიკის აღდგენას და კალაპოტში ჩაჯდომას, სენატორ რიჩარდ ლუგარის ოფისის შეფასებით, 3-დან 4 მილიარდამდე დოლარი დასჭირდება. ამასთან, თუ დახმარება არ იქნება დროული, საქართველოს მშპ-ს, 10%-იანი ზრდის ნაცვლად, ამავე მოცულობის დაცემა ემუქრება.**

ერთი სიტყვით, სამედიცინო ტერმინოლოგია რომ გამოვიყენოთ, საქართველოს ეკონომიკაში მდგომარეობა მძიმეა, მაგრამ სტაბილური.

ფაქტია, რომ ქვეყნის ეკონომიკამ საომარ შოკს, ავად თუ კარგად, გაუძლო. ახლა კრიტიკულად მნიშვნელოვანი მისი საომარი რეჟიმიდან ნაკლები დანაკარგებით გამოყვანაა.

ამ თვალსაზრისით კრიტიკულად მნიშვნელოვანია იმ საგანგებო ანტიკრიზისული ნაბიჯების მთელი წყება, რომელიც ქვეყანამ უნდა განახორციელოს. ამ თვალსაზრისით ყველა განსახორციელებელი ღონისძიება, შესაძლოა, არ ჯდებოდეს წმინდა საბაზრო ეკონომიკის პრინციპებში, მაგრამ მათი განხორციელება მაინც საჭიროა ქვეყანაში შექმნილი საგანგებო ეკონომიკური ვითარების გათვალისწინებით.